

Γεωγραφίες

Αρ. 28 (2016)

Γεωγραφίες, Τεύχος 28, 2016

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Αλέξης Ιωαννίδης

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Αλέξης Ιωαννίδης¹

Περίληψη

Το άρθρο αυτό χρησιμοποιεί τη «Μεθοδολογία των Θέσεων Εργασίας» για πρώτη φορά στη διερεύνηση των μισθολογικών ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών της Ελλάδας. Η διερεύνηση πραγματοποιείται με τη βοήθεια των δεδομένων της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) της Eurostat. Οι θέσεις εργασίας των μισθωτών εργαζομένων της ελληνικής οικονομίας ταξινομούνται σε πέντε κατηγορίες με βάση τον μισθό που αποφέρουν, ο οποίος αποτελεί ένδειξη και των υπόλοιπων θετικών ή αρνητικών χαρακτηριστικών τους. Στη συνέχεια εξετάζεται η κατανομή των πέντε αυτών ομάδων των θέσεων εργασίας ανά ελληνική περιφέρεια. Η ανάλυση πραγματοποιείται με τη βοήθεια του μέσου δεκατημόριου εισοδήματος από μισθωτή εργασία, που παρέχεται από την ΕΕΔ και διενεργείται για τα έτη πριν και αμέσως μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Τα ευρήματα αποκαλύπτουν σημαντικό μέρος των περιφερειακών ανισοτήτων στην κατανομή τόσο των μισθών όσο και των καλών και κακών θέσεων εργασίας στην Ελλάδα.

Regional distribution of jobs in Greece and their changes during the beginning of crisis

Alexis Ioannidis

Abstract

This article utilizes for the first time the “Jobs approach” methodology to analyze the wage inequalities among the Greek peripheries, before and after the start of the recent deep economic crisis, with the help of Eurostat’s Labour Force Survey (LFS) microdata. Each Job of the Greek economy (for wage labourers) is classified into 5 groups, according to the wage it provides, which also reflects the rest of the Job quality characteristics. Then, the distribution of those groups of good and bad Jobs is examined among the Greek peripheries. The analysis is conducted with the help of the mean income decile which is provided by LFS and covers the years before and right after the start of the economic crisis. The findings reveal a big part of the existing inequalities in the distribution of wages and also of good and bad Jobs between the Greek peripheries.

1. Εισαγωγή

Το άρθρο αυτό πραγματοποιεί μία πρώτη περιγραφή των χαρακτηριστικών της απασχόλησης στις γεωγραφικές περιφέρειες της Ελλάδας με τη βοήθεια της «Μεθοδολογίας των Θέσεων Εργασίας». Η «Μεθοδολογία των Θέσεων Εργασίας» εστιάζει στον διπλό συνδυασμό επαγγέλματος και τομέα οικονομικής δραστηριότητας για να περιγράψει και να κατηγοριοποιήσει τις θέσεις εργασίας μιας οικονομίας. Η διπλή αυτή διάσταση που εκφράζει εν μέρει τη διπλή διάσταση του καταμερισμού εργασίας μπορεί να αποβεί χρήσιμη στην πιο εξειδικευμένη μελέτη των συνθηκών στην αγορά εργασίας. Η μέθοδος των θέσεων, που είναι σχετικά πρόσφατη διεθνώς, δεν έχει ακόμη χρησιμοποιηθεί στην Ελλάδα για τους σκοπούς της περιφερειακής ανάλυσης. Το άρθρο αυτό αποτελεί μία πρώτη προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση για τη μελέτη των περιφερειακών χαρακτηριστικών της κατανομής των θέσεων εργασίας στην Ελλάδα. Η κατανομή αυτή συνδυάζεται με τη χρήση δεδομένων για τους μισθούς, έτσι ώστε με βάση αυτό το κριτή-

1. Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης και Πολιτικής Επιστήμης, Δ.Π.Θ., aioann@socadm.duth.gr

ριο να γίνει δυνατή η κατηγοριοποίηση των θέσεων εργασίας σε καλύτερες και χειρότερες και η μελέτη της διασποράς τους στον ελληνικό γεωγραφικό οικονομικό χώρο. Στόχος του άρθρου είναι η παρουσίαση μιας γενικής και περιεκτικής εικόνας για τη γεωγραφική κατανομή των θέσεων εργασίας στην Ελλάδα κατά το έτος πριν από την έναρξη της οικονομικής κρίσης και για τα δύο έτη που ακολούθησαν². Με τον τρόπο αυτόν αναδεικνύονται τόσο οι ιδιαιτερότητες κάθε περιφέρειας όσο και τα κοινά τους χαρακτηριστικά.

Η δομή του άρθρου έχει ως εξής. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται συνοπτικά η «Μεθοδολογία των Θέσεων Εργασίας» και τα δεδομένα που θα χρησιμοποιηθούν. Στο τρίτο κεφάλαιο δίνεται μία γενική εικόνα της απασχόλησης ανά ελληνική περιφέρεια και παρουσιάζεται η περιφερειακή κατανομή των καλών και λιγότερο καλών θέσεων εργασίας. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι βασικές θέσεις εργασίας ανά περιφέρεια και εξηγείται η επίδρασή τους στη σύνθεση της απασχόλησης. Τέλος στο πέμπτο κεφάλαιο εξάγονται τα βασικά συμπεράσματα της μελέτης.

2. Επισκόπηση της βιβλιογραφίας και μεθοδολογία

2.1 Η Μεθοδολογία των Θέσεων Εργασίας

Η «Μεθοδολογία των Θέσεων Εργασίας» (Jobs Approach) είναι σχετικά πρόσφατη διεθνώς³ στην Ελλάδα έχει χρησιμοποιηθεί σε περιορισμένο βαθμό (Ιωαννίδης, 2015), ενώ το συγκεκριμένο άρθρο είναι το πρώτο που τη χρησιμοποιεί για την πραγματοποίηση περιφερειακής οικονομικής ανάλυσης. Σύμφωνα με αυτή τη μεθοδολογία, η Θέση Εργασίας (Job) ορίζεται ως το σύνολο των ομοειδών επαγγελμαμάτων που ασκούνται στον ίδιο τομέα οικονομικής δραστηριότητας. Η διπλή αυτή διάσταση εκφράζει εν μέρει τη διπλή διάσταση του καταμερισμού εργασίας, μεταξύ των διαφορετικών παραγωγικών μονάδων που δραστηριοποιούνται σε διαφορετικούς τομείς της οικονομίας και μεταξύ των διαφορετικών επαγγελμαμάτων που ασκούνται εντός του κάθε τομέα. Η διπλή διάσταση του καταμερισμού εργασίας απεικονίζεται από τη «Μήτρα των Θέσεων Εργασίας» (Jobs matrix), η οποία περιγράφει το σύνολο των απασχολούμενων σε κάθε θέση εργασίας, αποτελώντας μία σχηματική παράσταση της δομής της απασχόλησης σε μία οικονομία. Χαρακτηριστικό της με-

θόδου των θέσεων εργασίας είναι η πρωτοκαθεδρία που επιφυλάσσει στην πλευρά της ζήτησης εργασίας (δηλαδή των αναγκών των επιχειρήσεων) και όχι στην πλευρά της προσφοράς (δηλαδή των χαρακτηριστικών των εργαζομένων) στη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών κάθε θέσης εργασίας.

Βασικός στόχος της μεθόδου είναι η περιγραφή των κύριων χαρακτηριστικών των θέσεων εργασίας και η προσέγγιση της έννοιας της ποιότητας της κάθε θέσης εργασίας. Η ποιότητα κάθε θέσης εργασίας έχει διάφορες διαστάσεις όπως είναι η ποιότητα της εργασιακής διαδικασίας αυτής καθεαυτής και η ποιότητα της σχέσης απασχόλησης, δηλαδή της εργασιακής σχέσης μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών. Ως προς το πρώτο σκέλος, η σχετική βιβλιογραφία αποδίδει σημαντικό βάρος στο επίπεδο ειδίκευσης που απαιτεί κάθε θέση εργασίας, το οποίο συσχετίζεται με το βαθμό τυποποίησης της εκτελούμενης εργασίας. Σύμφωνα με τις ελπίδες που γέννησε η τελευταία τεχνολογική επανάσταση, οι μηχανές θα αντικαθιστούσαν σε μεγάλο βαθμό κάποιες μη ενδιαφέρουσες εργασίες και επομένως η εργασία θα αναβαθμιζόταν. Έτσι προέκυψε η θεωρία για την τεχνολογική αλλαγή που ευνοεί την απόκτηση προσόντων (Skill-Biased Technical Change, SBTC), σύμφωνα με την οποία η παραγωγική διαδικασία αναζητά όλο και περισσότερο την τεχνολογική εξειδίκευση από τους εργαζόμενους αλλά ταυτόχρονα δεν παύει να χρειάζεται και ανειδίκευτα εργατικά χέρια για τις μη υποκαθιστάμενες από τις μηχανές, μη επαναλαμβανόμενες χειρωνακτικές εργασίες. Αντίθετα οι επαναλαμβανόμενες εργασίες που βρίσκονται στο μέσο της κλίμακας των εργασιών έχουν την τάση να υποκαθιστούνται από τις μηχανές. Αυτό αναμένεται να δημιουργήσει πόλωση (Job polarization) μεταξύ των καλά αμειβόμενων και καλύτερης ποιότητας θέσεων εργασίας (μη επαναλαμβανόμενη διανοητική εργασία) και των άσχημα αμειβόμενων (μη επαναλαμβανόμενη χειρωνακτική εργασία). Η πόλωση αυτή αναμένεται να εντείνει τις μισθολογικές ανισότητες και τη ζήτηση εργασίας προς όφελος των ειδικευμένων εργατών και εις βάρος των ανειδίκευτων. (Για μία αναλυτική παρουσίαση των θεωριών αυτών δες Acemoglu, 2002, Violante, 2008 και Katz & Autor, 1999, Autor, Levy & Murnane, 2003).

Φυσικά η προσέγγιση αυτή είναι αποκλειστικά τεχνικού χαρακτήρα, παραμερίζοντας άλλους παράγοντες, όπως η ταξική πάλη στον χώρο εργασίας, οι αναδιαρθρώσεις της παραγωγής και οι κινήσεις των κεφα-

λαίων. Οι αναδιαρθρώσεις της παραγωγικής διαδικασίας ωστόσο μπορούν να οφείλονται σε μετακινήσεις κεφαλαίων από κλάδο σε κλάδο λόγω της μεταβολής του ποσοστού κέρδους. Οι αλλαγές αυτές, που συντελούνται στην οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας, δεν καθορίζονται από τις τεχνολογικές αλλά κυρίως από τις κοινωνικές εξελίξεις και την ταξική πάλη σε κάθε χώρο εργασίας. Ειδικά τα τελευταία χρόνια τόσο στην Ελλάδα όσο και στην ΕΕ διεξάγεται μία έντονη προσπάθεια για τη μεταβολή των ταξικών συσχετισμών στους χώρους εργασίας εις βάρος της εργατικής τάξης (βλέπε σχετικά Δεδουσόπουλος, 2002, Κουζής, 2010, Μαυρουδέας, 2010). Η ερμηνεία αυτή είναι σαφώς ευρύτερη από αυτήν της τεχνικής αλλαγής. Ωστόσο, η έννοια της ποιότητας και των καλών και κακών θέσεων εργασίας παραμένει ουσιαστική ακόμη και με την υιοθέτηση αυτής της πιο πλήρους ερμηνείας των αλλαγών στην παραγωγική διαδικασία.

Η μεθοδολογία των θέσεων εργασίας προσεγγίζει την έννοια της ποιότητας με τη χρήση του εισοδήματος που η κάθε θέση εργασίας παρέχει, σε αντίθεση με την τυπική νεοκλασική θεωρία των εξισωτικών μισθολογικών διαφορών (Rosen, 1986). Σύμφωνα με την τελευταία, ο μισθός κινείται σε αντίθεση με τα υπόλοιπα θετικά χαρακτηριστικά κάθε εργασίας, μεγιστοποιώντας έτσι τη συνάρτηση χρησιμότητας του κάθε εργαζόμενου (Θεοχαράκης, 2005). Επομένως, όσο πιο καλά είναι τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά μίας θέσης εργασίας τόσο χαμηλότερος αναμένεται να είναι ο μισθός. Η θέση αυτή δεν επιβεβαιώνεται εμπειρικά (για μία αναλυτική περιγραφή της σχετικής βιβλιογραφίας δεξ Fernández-Macías, 2010). Παρατηρείται μάλιστα το αντίθετο φαινόμενο, δηλαδή θετική συσχέτιση μεταξύ αμοιβών και λοιπών θετικών χαρακτηριστικών κάθε εργασίας. Για τον λόγο αυτόν η πλειονότητα της σχετικής βιβλιογραφίας⁴ (όπως και η συγκεκριμένη έρευνα) χρησιμοποιεί τον μισθό ως ένδειξη των υπόλοιπων θετικών στοιχείων της εργασίας ως προς τις συνθήκες εργασίας και ασφάλειας. Επίσης ο υψηλότερος μισθός θα χρησιμοποιηθεί και ως προσέγγιση της καλύτερης σχέσης απασχόλησης, της μονιμότητας της εργασίας και της μικρότερης επισφάλειάς της. Θα πρέπει βέβαια να επισημανθεί ότι η προσέγγιση αυτή ακολουθείται λόγω αδυναμίας μιας πιο αναλυτικής περιγραφής της έννοιας της ποιότητας της εργασίας με τη χρήση των διαθέσιμων στατιστικών δεδομένων.

Η προσέγγιση των λοιπών ποιοτικών χαρακτηριστικών της εργασίας μέσω του μισθού μπορεί να ενισχυθεί και από την ανάλυση της σύνθετης εργασίας κατά τον Marx (1867), σύμφωνα με την οποία η σύνθετη εργασία αμείβεται με υψηλότερο μισθό, αφού η αναπαραγωγή της απαιτεί περισσότερα έξοδα και επομένως αυξάνει την αξία της συγκεκριμένης εργατικής δύναμης. Οι πιο σύνθετες εργασίες, οι οποίες είναι αυτές που κυρίως απαιτούν υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, θα απολαμβάνουν μεγαλύτερο μισθό και είναι πολύ πιθανό να είναι και οι πιο ενδιαφέρουσες και όχι επαναλαμβανόμενες για τους εργαζόμενους. Η θέση αυτή δείχνει να ενισχύεται και από τις θεωρίες κατάτμησης της αγοράς εργασίας (ενδεικτικά Doeringer & Piore, 1972, Reich, Gordon & Edwards, 1973), οι οποίες συνδέουν τις υψηλότερες αμοιβές με τα καλύτερα χαρακτηριστικά τόσο της εργασίας όσο και της σχέσης απασχόλησης. Σύμφωνα με τα παραπάνω, ο μισθός μπορεί βάσιμα να χρησιμοποιηθεί ως προσέγγιση των λοιπών και συνήθως αθέατων για τα στατιστικά δεδομένα ποιοτικών χαρακτηριστικών κάθε θέσης εργασίας.

2.2 Περιφερειακή ανάλυση μισθών και θέσεων εργασίας στην Ελλάδα

Ενώ τα φαινόμενα της φτώχειας και των συνθηκών διαβίωσης έχουν μελετηθεί και σε περιφερειακό επίπεδο (βλέπε ενδεικτικά Ιωαννίδης κ.ά., 2012; Μπαλούρδος και Υφαντόπουλος, 2001) στην Ελλάδα, δεν έχει υπάρξει ανάλυση των μισθολογικών ανισοτήτων που δημιουργούνται από την κατανομή των θέσεων εργασίας ανά περιφέρεια. Η βιβλιογραφία για την Ελλάδα έχει εστιάσει περισσότερο στην περιφερειακή κατανομή της ανεργίας. Στο πλαίσιο αυτό έχει εξεταστεί η συσχέτιση της ανεργίας ανά περιφέρεια με τις μισθολογικές ανισότητες (Daouli et al., 2013; Livanos, 2010). Εντοπίζεται επομένως ένα κενό που υπάρχει στη βιβλιογραφία ως προς την εξέταση της περιφερειακής διάστασης των μισθολογικών ανισοτήτων. Επίσης δεν υπάρχει, σύμφωνα με όσα γνωρίζουμε, έρευνα που να εξετάζει τις μισθολογικές ανισότητες με τη «Μεθοδολογία των Θέσεων Εργασίας» που αναφέρθηκε προηγουμένως. Το άρθρο αυτό είναι το πρώτο που εφαρμόζει τη συγκεκριμένη μεθοδολογία για την εξέταση της περιφερειακής κατανομής των καλών και λιγότερο καλών θέσεων εργασίας στην Ελλάδα.

2.3 Στατιστικά δεδομένα

Τα δεδομένα που θα χρησιμοποιηθούν στην παρούσα έρευνα, όπως και στις αντίστοιχες που πραγματοποιούνται για την ΕΕ, προέρχονται από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) των Ελστατ - Eurostat και χρησιμοποιούνται για πρώτη φορά για την εξέταση μισθολογικών ανισοτήτων στην Ελλάδα. Η ΕΕΔ αποτελεί μία από τις έρευνες με το μεγαλύτερο δείγμα επί του πληθυσμού, που για την Ελλάδα αποτελείται από δεκάδες χιλιάδες άτομα κατανομημένα σε ολόκληρη τη χώρα, γεγονός που προσδίδει ιδιαίτερη αξιοπιστία στα δεδομένα της. Τα δεδομένα αυτά παρέχουν, μεταξύ άλλων, την κατάταξη των τομέων οικονομικής δραστηριότητας με βάση την ταξινόμηση κατά NACE Rev2⁵, η οποία δεν έχει μεταβληθεί κατά τα εξεταζόμενα έτη. Παρέχουν επίσης μία κατηγοριοποίηση των επαγγελματιών με βάση τη διεθνή κατάταξη ISCO 88, η οποία ίσχυε μέχρι και το έτος 2010. Για τα επόμενα έτη η κατάταξη αυτή αντικαταστάθηκε από την ISCO 08 η οποία δεν αντιστοιχεί πλήρως με τα επαγγέλματα της προηγούμενης κατάταξης. Για τον λόγο αυτόν η έρευνα αυτή δεν μπορεί να συνεχιστεί πέρα από το έτος 2010 παρά μόνο με νέα επαγγέλματα που θα αντιστοιχούν σε νέες θέσεις εργασίας, χάνοντας τη δυνατότητα σύγκρισης για τα έτη πριν και μετά το 2010. Ο στόχος της συγκεκριμένης έρευνας είναι η μελέτη της ελληνικής αγοράς εργασίας, όπως είχε διαμορφωθεί πριν την έναρξη της οικονομικής κρίσης, και η επίπτωση της

κρίσης σε αυτήν την κατάσταση. Επομένως η διερεύνηση αναγκαστικά περιορίζεται μέχρι το έτος 2010. Τέλος, η μελέτη θα στηριχτεί στα διαθέσιμα δεδομένα για το δεκατημόριο εισοδήματος από τη μισθωτή εργασία που παρέχονται στην ΕΕΔ για τα έτη 2009 και 2010. Για τον λόγο αυτόν δεν θα εξεταστεί η εργασία με αυτοαπασχόληση, αφού για αυτήν δεν παρέχονται αντίστοιχα δεδομένα.

3. Κατανομή των θέσεων εργασίας στις ελληνικές περιφέρειες

3.1 Θέσεις εργασίας και αμοιβή τους κατά την έναρξη της κρίσης

Η διερεύνηση των εξελίξεων στην απασχόληση και πιο συγκεκριμένα στην αγορά εργασίας στην Ελλάδα θα ξεκινήσει με την παρουσίαση του συνόλου των Θέσεων Εργασίας που αφορούν μισθωτή απασχόληση κατά τα εξεταζόμενα έτη πριν και μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης. Από τον Πίνακα 1 γίνεται φανερό η σημαντική μείωση της μισθωτής εργασίας (πλήρους ή μερικής απασχόλησης) που έφθασε το ύψος του 4,5% σε πανελλαδικό επίπεδο από το έτος 2008 έως το 2010. Όπως είναι φανερό, η μείωση αυτή δεν ήταν ομοιόμορφη για τις ελληνικές περιφέρειες. Τη μεγαλύτερη πτώση στη μισθωτή απασχόληση παρουσιάζει η Θεσσαλία, ακολουθούμενη εκ του σύνεγγυς από τη Στερεά

Πίνακας 1. Εξέλιξη των θέσεων εργασίας μισθωτής απασχόλησης, 2008, 2009, 2010

Περιφέρεια	Μισθωτοί εργαζόμενοι-θέσεις εργασίας (αριθμός)			
	2008	2009	2010	2008-2010 (%)
Αν. Μακεδονία-Θράκη	129.895	125.910	127.074	-2,2
Κεντρική Μακεδονία	473.323	465.879	453.865	-4,1
Δυτική Μακεδονία	60.962	61.875	57.844	-5,1
Θεσσαλία	159.749	157.048	142.832	-10,6
Ήπειρος	77.204	74.724	70.598	-8,6
Ιόνια νησιά	47.818	48.343	43.845	-8,3
Δυτική Ελλάδα	152.312	145.038	145.829	-4,3
Στερεά Ελλάδα	131.119	123.323	118.813	-9,4
Πελοπόννησος	118.416	111.025	108.890	-8,0
Αττική	1.334.923	1.319.819	1.286.941	-3,6
Βόρειο Αιγαίο	42.517	44.029	46.009	8,2
Νότιο Αιγαίο	70.584	74.790	73.546	4,2
Κρήτη	145.886	146.274	134.647	-7,7
ΣΥΝΟΛΟ	2.944.707	2.898.078	2810.735	-4,5

Πηγή: Ίδια επεξεργασία μικροδεδομένων της ΕΕΔ της Eurostat

Ελλάδα, την Ήπειρο, τα Ιόνια νησιά, την Πελοπόννησο και την Κρήτη, περιοχές οι οποίες παρουσιάζουν σχεδόν διπλάσιο ποσοστό μείωσης από το πανελλαδικό.

Αντίθετα η Δυτική Ελλάδα (που περιλαμβάνει τους νομούς Αχαΐας, Αιτωλοακαρνανίας και Ηλείας) και οι τρεις περιφέρειες της Μακεδονίας-Θράκης παρουσιάζουν ποσοστό μείωσης παρόμοιο με το πανελλαδικό. Η ισορροπία στα ποσοστά επέρχεται λόγω του ποσοστού μείωσης στην περιφέρεια της Αττικής, που είναι αρκετά μικρότερη από τη μέση τιμή. Παρατηρούνται επίσης δύο ευχάριστες εξαιρέσεις, το Βόρειο και Νότιο Αιγαίο που παρουσιάζουν αύξηση της μισθωτής απασχόλησης και μάλιστα σημαντική. Συνοπτικά, τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα και η Δυτική Ελλάδα επλήγησαν λιγότερο από την έναρξη της κρίσης και αυτό ισχύει περισσότερο για την Αττική. Οι υπόλοιπες περιφέρειες κινήθηκαν σε διπλάσιο από το πανελλαδικό ποσοστό πτώσης με την εξαίρεση αυτών της Μακεδονίας και Θράκης, όπου η πτώση ήταν κοντά στη μέση τιμή, και φυσικά των δύο περιφερειών του Αιγαίου που παρουσίασαν απρόσμενη αύξηση.

Στον Πίνακα 2 παρουσιάζεται το μέσο δεκατημόριο εισοδήματος για καθεμία από τις περιφέρειες της χώρας για το έτος 2009, το πρώτο για το οποίο αυτό το δεδομένο είναι διαθέσιμο, καθώς και για το έτος 2010. Παρατηρούμε ότι από τη μέση τιμή 5,5 για όλη τη χώρα (που είναι η μέση τιμή του 1ου και του 10ου δεκατημορίου) παρατηρούνται ανά περιφέρεια αποκλί-

Πίνακας 2. Μέση μισθολογική απόδοση ανά περιφέρεια, δεκατημόρια μισθών, 2009, 2010

Περιφέρεια	Μέσο Δεκατημόριο Εισοδήματος	
	2009	2010
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	5.4	5.4
Κεντρική Μακεδονία	5.2	5.3
Δυτική Μακεδονία	5.9	6.0
Θεσσαλία	5.5	5.5
Ήπειρος	5.5	5.5
Ιόνια νησιά	5.1	5.1
Δυτική Ελλάδα	5.5	5.5
Στερεά Ελλάδα	5.4	5.5
Πελοπόννησος	5.4	5.3
Αττική	5.7	5.8
Βόρειο Αιγαίο	6.0	5.8
Νότιο Αιγαίο	5.4	5.6
Κρήτη	5.5	5.5
ΣΥΝΟΛΟ	5.5	5.5

Πηγή: Ίδια επεξεργασία μικροδομημένων της ΕΕΔ της Eurostat

σεις, οι οποίες στις περισσότερες περιπτώσεις δεν είναι ιδιαίτερα σημαντικές.

Το υψηλότερο μέσο δεκατημόριο μισθών παρουσιάζεται στο Βόρειο Αιγαίο και τη Δυτική Μακεδονία για λόγους που θα εξηγηθούν στη συνέχεια (κεφάλαιο 4) και αμέσως μετά στην Αττική, η οποία βρίσκεται άνω της μέσης πανελλαδικής τιμής. Αντίθετα, η χειρότερη από αυτή την άποψη περιφέρεια είναι αυτή των Ιονίων νήσων ακολουθούμενη κατά πόδας από την Κεντρική Μακεδονία, όπου εντάσσεται και κυριαρχεί πληθυσμιακά η Θεσσαλονίκη. Ένα βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από τα ευρήματα αυτά είναι η αρκετά χειρότερη θέση της Θεσσαλονίκης ως προς την Αθήνα αλλά και την υπόλοιπη Ελλάδα σε σχέση με τα εισοδήματα από μισθωτή εργασία. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία, επειδή στις δύο αυτές πόλεις συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος της εργατικής τάξης της χώρας.

Οι υπόλοιπες περιφέρειες δεν φαίνεται να παρουσιάζουν μεγάλη διαφορά από τον πανελλαδικό μέσο όρο, φανερώνοντας έτσι μία ομοιομορφία στην κατανομή των μισθών για την υπόλοιπη Ελλάδα.

Θα πρέπει βέβαια να σημειωθεί ότι η μέτρηση του εισοδήματος από μισθούς με τη χρήση των δεκατημορίων παρέχει μία συγκριτική εικόνα, που μπορεί να μην αποκαλύπτει μεγαλύτερες διαφορές μεταξύ των περιφερειών. Και αυτό γιατί οι πολύ μεγάλοι μισθοί κατατάσσονται στο δέκατο δεκατημόριο ανεξαρτήτως του μεγέθους τους. Με τον τρόπο αυτό μειώνεται σημαντικά η διαφορά που υπάρχει μεταξύ των πολύ μεγάλων και των υπόλοιπων μισθών, η οποία μπορεί να είναι ιδιαίτερα σημαντική, σύμφωνα με τη συνήθη κατανομή των μισθών. Οι πολύ μεγάλοι μισθοί είναι πιο πιθανό να εντοπίζονται στα μεγάλα αστικά κέντρα και ιδίως στην Αθήνα όπου εδρεύουν σχεδόν όλες οι μεγάλες επιχειρήσεις της χώρας και εργάζονται οι περισσότεροι υψηλόβαθμοι δημόσιοι υπάλληλοι. Για τον λόγο αυτόν η μισθολογική ανισότητα είναι πολύ πιθανό να είναι μεγαλύτερη από την αποκαλυπτόμενη με τη μέθοδο των δεκατημορίων. Ωστόσο, η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού δεν παρέχει άλλου είδους δεδομένα για τους μισθούς, ενώ έρευνες που παρέχουν πιο αναλυτικά μισθολογικά δεδομένα (όπως η EU-SILC) δεν παρέχουν την αναγκαία περιφερειακή εξειδίκευση.

Οι μεταβολές που πραγματοποιήθηκαν κατά το πρώτο έτος της κρίσης (2010) δεν είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Παρατηρήθηκε αύξηση του (σχετικού με τις

άλλες περιοχές) εισοδήματος για την Αττική και αντίστοιχη για την Κεντρική Μακεδονία, με τη διαφορά τους να παραμένει στα ίδια επίπεδα, αρκετά σημαντική. Η πτώση για την περιφέρεια Βόρειου Αιγαίου είναι ισόποση με την άνοδο του Νότιου Αιγαίου, ενώ σημαντικά χαμηλότερα από το μέσο παραμένουν τα Ιόνια νησιά. Αξιοσημείωτη είναι και η πτώση κατά μία δεκαδική μονάδα της Πελοποννήσου, η οποία ήταν ήδη κάτω από τη μέση τιμή. Η μικρή άνοδος της Δυτικής Μακεδονίας την κατατάσσει πρώτη, ενώ οι υπόλοιπες περιφέρειες παραμένουν χωρίς αλλαγές και οι περισσότερες με τιμή ίση με τη μέση πανελλαδική τιμή.

3.2 Ομάδες θέσεων εργασίας, 2008, 2009, 2010

Η ανάλυση θα συνεχιστεί με τη βοήθεια της μεθοδολογίας των θέσεων εργασίας. Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, κάθε εργαζόμενος εντάσσεται σε μία θέση εργασίας με βάση το επάγγελμα και τον τομέα οικονομικής δραστηριότητας που αυτό ασκείται. Ενδεικτικά, οι μαζικότερες θέσεις εργασίας στην Ελλάδα και οι απασχολούμενοι σε κάθε μία από αυτές παρουσιάζονται στον Πίνακα 3. Οι μαζικότερες θέσεις εργασίας της ελληνικής οικονομίας, 2009

A/A	Θέση εργασίας	Απασχολούμενοι 2009	A/A	Θέση εργασίας	Απασχολούμενοι 2009
1	Z520	209.534	11	H830	48.342
2	ΣΤ710	153.161	12	ΙΖ321	47.941
3	ΙΣΤ230	152.814	13	Z410	37.744
4	Θ511	122.661	14	ΙΖ220	33.764
5	ΙΕ410	101.843	15	ΣΤ931	32.241
6	ΙΣΤ232	83.314	16	H410	29.823
7	K910	66.404	17	Γ720	27.804
8	Γ820	62.368	18	A920	27.328
9	ΙΕ512	61.136	19	ΣΤ711	26.754
10	ΙΕ10	58.106	20	Z830	26.630

Πηγή: Ιδία επεξεργασία μικροδεδομένων της ΕΕΔ της Eurostat

νται στον Πίνακα 3, όπου τα ελληνικά γράμματα υποδηλώνουν τον τομέα και οι αριθμοί τα επαγγέλματα, όπως έχουν κωδικοποιηθεί για τη συγκεκριμένη έρευνα (δες Παραρτήματα 1 και 2).

Παρατηρούμε ότι τη μαζικότερη θέση εργασίας μισθωτής απασχόλησης αποτελούν οι πωλητές του τομέα Z (χονδρικό και λιανικό εμπόριο), ακολουθούμενοι από τους τεχνίτες ανέγερσης κτηρίων (τομέας ΣΤ) και τους καθηγητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του τομέα της

εκπαίδευσης, ΙΣΤ. Η πρώτη πεντάδα συμπληρώνεται από τους εργαζόμενους στην εστίαση του τομέα που σχετίζεται με τον τουρισμό (Θ) και τους υπαλλήλους λογιστηρίου και δακτυλογράφους του τομέα ΙΕ (Δημόσια Διοίκηση). Στις πιο μαζικές θέσεις εργασίας εμφανίζονται αρκετές του τομέα της εκπαίδευσης και αυτού της Δημόσιας Διοίκησης, αφού οι θέσεις εργασίας του ιδιωτικού τομέα διασπείρονται σε περισσότερα επαγγέλματα και για αυτόν τον λόγο δεν είναι τόσο μαζικές, είναι όμως περισσότερες σε αριθμό.

Στη συνέχεια πραγματοποιείται η ταξινόμηση όλων των θέσεων εργασίας της ελληνικής οικονομίας σε πέντε ομάδες, με βάση τον μέσο μισθό που αποφέρουν, σύμφωνα με τη μεθοδολογία των θέσεων εργασίας. Η ταξινόμηση αυτή δεν εκφράζει μόνο τη μισθολογική απόδοση της κάθε θέσης εργασίας αλλά και τα υπόλοιπα ποιοτικά χαρακτηριστικά της, σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν. Επομένως, η ταξινόμηση αυτή μπορεί να προσφέρει μία εικόνα για την ποιότητα των θέσεων εργασίας γενικά και ανά περιφέρεια, με ό,τι αυτό συνεπάγεται τόσο για τα εισοδήματα από την εργασία όσο και για τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά που συγκροτούν κάθε θέση εργασίας και τις συνέπειες που έχει

αυτό στην ποιότητα ζωής των εργαζομένων. Στην πρώτη ομάδα θέσεων εργασίας ταξινομήθηκαν οι χειρότερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας και στην πέμπτη ομάδα οι καλύτερα αμειβόμενες. Ενδεικτικά κάποιες χαρακτηριστικές και μαζικές θέσεις εργασίας που εντάσσονται σε κάθε μία από τις πέντε ομάδες παρουσιάζονται στον πίνακα 4.

Παρατηρούμε ότι η πρώτη ομάδα των πιο κακοπληρωμένων θέσεων εργασίας περιλαμβάνει την πιο μαζική θέση, που είναι οι πωλητές του τομέα Z (Z520), τους καθαριστές σε δύο τομείς (K910, Θ910), τους ανειδίκευτους εργάτες γης (A920) και άλλους ανειδίκευτους εργάτες (που δεν φαίνονται στον πίνακα 4), καθώς και τους τεχνίτες υφαντουργίας (Γ742), που φανερώνει τη δεινή οικονομική τους θέση, αν και ειδικευμένοι. Η δεύτερη ομάδα περιλαμβάνει τους εργαζόμενους στην εστίαση (Θ511), τους χειριστές μηχανών στη μεταποίηση (Γ820), τους υπαλλή-

λους λογιστηρίου του Ζ και ΙΓ τομέα, τους ανειδίκευτους εργάτες στα ορυχεία (που έχουν καλύτερη θέση από τους άλλους ανειδίκευτους εργάτες), δηλαδή γενικότερα περιλαμβάνει ειδικευμένους της μεταποίησης και υπαλλήλους γραφείου του εμπορίου. Η τρίτη ομάδα περιλαμβάνει θέσεις εργασίας όπως οι τεχνίτες ανέγερσης κτηρίων (ΣΤ τομέας), οι υπάλληλοι λογιστηρίου του Η και ΙΖ τομέα (οι οποίοι είναι σε καλύτερη θέση από τους συναδέλφους τους άλλων τομέων), οι οδηγοί του τομέα Ζ και οι μηχανικοί στη μεταποίηση. Η τέταρτη ομάδα περιλαμβάνει θέσεις εργασίας όπως οι καθηγητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οδηγοί του τομέα των μεταφορών (Η), οι νοσηλευτές (ΙΖ τομέας), οι υπάλληλοι λογιστηρίου και οι γραμματείς του ΙΕ τομέα της Δημόσιας Διοίκησης. Τέλος στην πέμπτη ομάδα ενδεικτικά περιλαμβάνονται οι θέσεις εργασίας των δασκάλων, των σωμάτων ασφαλείας και των στρατιωτικών, όπως επίσης των γιατρών (ΙΖ τομέας) και των μηχανικών του ΙΓ τομέα. Η παράθεση έγινε ενδεικτικά για να αποκτήσει ο αναγνώστης εικόνα για το είδος των θέσεων εργασίας που κατατάσσονται σε κάθε ομάδα.

Πίνακας 4. Ενδεικτικές θέσεις εργασίας ανά ομάδα θέσεων εργασίας στην Ελλάδα

1η ομάδα		2η ομάδα		3η ομάδα		4η ομάδα		5η ομάδα	
Θέση Εργασίας	Αριθμός εργαζομένων	Θέση Εργασίας	Αριθμός εργαζομένων	Θέση Εργασίας	Αριθμός εργαζομένων	Θέση Εργασίας	Αριθμός εργαζομένων	Θέση Εργασίας	Αριθμός εργαζομένων
Z520	209534	Θ511	122661	ΣΤ710	153161	ΙΣΤ230	152814	ΙΣΤ232	83314
K910	66404	Γ820	62368	Η 410	29823	ΙΕ410	101843	ΙΕ512	61136
A920	27328	Z410	37744	Z830	26630	H830	48342	ΙΕ10	58106
Θ910	26099	ΣΤ931	32241	ΙΖ410	18841	ΙΖ321	47941	ΙΖ220	33764
Γ742	23307	ΙΓ410	26010	Γ721	16981	ΙΕ341	19080	ΙΓ211	13622

Πηγή: Ίδια επεξεργασία μικροδεδομένων της ΕΕΔ της Eurostat

Η κατανομή των ομάδων των θέσεων εργασίας στις ελληνικές περιφέρειες (σε επίπεδο NUTS 2) κατά το έτος πριν από την έναρξη της κρίσης, 2008, παρουσιάζεται στον πίνακα 5.

Παρατηρούμε ότι στο σύνολο της χώρας το ποσοστό κάθε ομάδας θέσεων εργασίας δεν είναι το ίδιο, αφού λόγω των μαζικών θέσεων εργασίας οι ομάδες δεν μπορούσαν να είναι απολύτως ίσες και επειδή ο αρχικός διαχωρισμός των ομάδων έγινε για το έτος 2009, για το οποίο ήταν διαθέσιμα τα δεδομένα για το εισόδημα. Η πρώτη ομάδα εργασίας είναι κατά τεκμήριο η χειρότερη, όχι μόνο σε όρους μισθών αλλά και λοιπών ποιοτικών χαρακτηριστικών, περιγράφοντας τις χειρότερες από τις θέσεις εργασίας που υπάρχουν στην Ελλάδα. Σε σύγκριση με το πανελλαδικό ποσοστό της, που είναι 17,1%, υπάρχει μία περιφέρεια, του Βορείου Αιγαίου, που παρουσιάζει σημαντικά χαμηλότερο ποσοστό και μία ακόμη, των Ιονίων νήσων, η οποία πα-

Πίνακας 5. Κατανομή των θέσεων εργασίας ανά ομάδα θέσεων εργασίας στις ελληνικές περιφέρειες

2008	1η ομάδα		2η ομάδα		3η ομάδα		4η ομάδα		5η ομάδα	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	20,588	15,9	23,777	18,3	28,299	21,8	23,511	18,1	33,378	25,7
Κεντρική Μακεδονία	83,375	17,6	99,108	20,9	117,247	24,8	89,286	18,9	82,982	17,5
Δυτική Μακεδονία	9,252	15,2	8,041	13,2	12,522	20,5	12,241	20,1	18,562	30,4
Θεσσαλία	24,295	15,2	28,863	18,1	35,310	22,1	37,439	23,4	33,459	20,9
Ήπειρος	12,781	16,6	12,248	15,9	19,578	25,4	18,848	24,4	13,692	17,7
Ιόνια νησιά	12,983	27,2	11,135	23,3	11,425	23,9	6,771	14,2	5,440	11,4
Δυτική Ελλάδα	22,807	15,0	25,755	16,9	34,875	22,9	34,596	22,7	33,951	22,3
Στερεά Ελλάδα	21,505	16,4	27,366	20,9	37,372	28,5	21,982	16,8	22,732	17,3
Πελοπόννησος	21,078	17,8	21,390	18,1	27,575	23,3	23,946	20,2	24,278	20,5
Αττική	230,814	17,3	238,376	17,9	329,047	24,6	267,665	20,1	265,482	19,9
Βόρειο Αιγαίο	5,123	12,0	5,466	12,9	8,477	19,9	8,590	20,2	14,861	35,0
Νότιο Αιγαίο	11,290	16,0	14,395	20,4	19,892	28,2	12,793	18,1	12,213	17,3
Κρήτη	26,680	18,3	30,011	20,6	39,474	27,1	26,107	17,9	22,844	15,7
ΣΥΝΟΛΟ	502,571	17,1	545,932	18,5	721,094	24,5	583,776	19,8	583,875	19,8

Πηγή: Ίδια επεξεργασία μικροδεδομένων της ΕΕΔ της Eurostat

ρουσιάζει ακόμη πιο σημαντική απόκλιση αλλά προς τα πάνω, δηλαδή με σημαντικά μεγαλύτερο ποσοστό των πιο κακοπληρωμένων θέσεων εργασίας. Οι υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας εμφανίζουν μικρές αποκλίσεις από τον μέσο όρο για την πρώτη ομάδα. Η Αττική και περισσότερο η Κεντρική Μακεδονία, όπου βρίσκονται τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα, έχουν ελαφρώς αυξημένη συμμετοχή της ομάδας αυτής, φανερώνοντας μία αυξημένη συμμετοχή τους στις κακές θέσεις εργασίας. Πέραν των λίγων, επομένως, εξαιρέσεων παρουσιάζει ενδιαφέρον η σχεδόν ομοιόμορφη κατανομή των εργαζομένων της ομάδας αυτής στις περιφέρειες της χώρας.

Οι αποκλίσεις μεταξύ των περιφερειών είναι μεγαλύτερες για τη δεύτερη ομάδα θέσεων εργασίας. Τα Ιόνια νησιά εξακολουθούν να έχουν τα πρωτεία και σε αυτή τη μη προνομιούχα ομάδα, όμως τώρα ακολουθούνται με μικρή διαφορά από την Κεντρική Μακεδονία, τη Στερεά Ελλάδα, το Νότιο Αιγαίο και την Κρήτη. Για την Κεντρική Μακεδονία αυτό είναι αποτέλεσμα των βιομηχανικών θέσεων εργασίας που σε μεγάλο βαθμό εντάσσονται στην ομάδα αυτή και έχουν ακόμη σημαντική βαρύτητα για αυτή την περιφέρεια, όπως θα φανεί και στη συνέχεια. Στον αντίποδα, το Βόρειο Αιγαίο, όπως και πριν, αλλά τώρα και η Δυτική Μακεδονία και η Ήπειρος παρουσιάζουν σημαντικά μικρότερα ποσοστά για τη δεύτερη αυτή μη προνομιούχα ομάδα θέσεων εργασίας. Η Αττική είναι και πάλι κοντά στη μέση τιμή της χώρας, αλλά τώρα είναι ελαφρώς κάτω από αυτήν.

Η τρίτη ομάδα των θέσεων εργασίας είναι αυτή που βρίσκεται στη μέση της εισοδηματικής κλίμακας και σε μεγάλο βαθμό μαζί με την τέταρτη ομάδα ορίζει τα μεσαία αμειβόμενα επαγγέλματα στην Ελλάδα, το συνδυαστικό κρίκο μεταξύ των μεγάλων και των μικρών μισθών, με σημαντική επίδραση στην κοινωνική συνοχή. Η Αττική και η Κεντρική Μακεδονία είναι πολύ κοντά στη μέση τιμή ενώ ξεχωρίζουν θετικά η Στερεά Ελλάδα, το Νότιο Αιγαίο και η Κρήτη, φανερώνοντας μία πιο ομοιόμορφη κατανομή των μισθών στις περιφέρειες αυτές. Αντίθετα στην Δυτική Μακεδονία και το Βόρειο Αιγαίο το μερίδιο αυτής της ομάδας είναι σημαντικά χαμηλότερο. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με το πολύ υψηλό μερίδιο που παρατηρείται σε αυτές τις περιφέρειες για την πέμπτη ομάδα, φανερώνει μία σημαντική πόλωση των μισθών στις περιοχές αυτές.

Στην τέταρτη ομάδα θέσεων εργασίας ξεχωρίζει και πάλι αρνητικά το Ιόνιο, όπου τώρα η συμμετοχή του είναι πολύ μικρότερη από τον μέσο όρο όπως επίσης και η Στερεά Ελλάδα. Μεγαλύτερη συμμετοχή από τον μέσο όρο, που δείχνει τη σχετικά καλύτερη θέση τους εμφανίζουν οι περιφέρειες της Θεσσαλίας, της Ηπείρου και της Δυτικής Ελλάδας.

Στην πέμπτη ομάδα, αυτή των καλύτερων θέσεων εργασίας, εμφανίζονται μεγάλες διαφοροποιήσεις μεταξύ των περιφερειών. Και πάλι ξεχωρίζουν αρνητικά τα Ιόνια νησιά, ακολουθούμενα τώρα από την Κρήτη. Επίσης η Κεντρική Μακεδονία που περιλαμβάνει τη Θεσσαλονίκη εμφανίζει σημαντική απόκλιση προς τα κάτω, μαζί με την Ήπειρο και το Νότιο Αιγαίο. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία ιδίως για τη Θεσσαλονίκη, η οποία λόγω του μεγέθους της δεν αναμένονταν να παρουσιάζει τόσο σημαντική απόκλιση από τη μέση πανελλαδική τιμή. Στην καλή πλευρά της κλίμακας ξεχωρίζει το Βόρειο Αιγαίο με μεγάλη απόκλιση προς τα πάνω, ακολουθούμενο από τη Δυτική Μακεδονία και την ανατολική Μακεδονία και Θράκη.

Εξετάζοντας ως προς κάθε περιφέρεια παρατηρούμε αρχικά ότι η περιφέρεια της Αττικής, με την Αθήνα εντός της, εμφανίζει τιμές για κάθε ομάδα επαγγελματιών πολύ κοντά στις μέσες πανελλαδικές τιμές, δείχνοντας ότι η Αθήνα αποτελεί μία αντιπροσωπευτική εικόνα της ποιότητας των θέσεων εργασίας που παρατηρούνται σε όλη τη χώρα. Σχετικά κοντά στους μέσους όρους βρίσκεται και η Κεντρική Μακεδονία (με τη Θεσσαλονίκη), αλλά με μεγαλύτερη αναλογία χειρότερων θέσεων εργασίας και μικρότερη καλύτερων θέσεων, φανερώνοντας και πάλι τη σχετικά χειρότερη θέση της περιοχής αυτής σε σχέση με την Αθήνα και τον πανελλαδικό μέσο όρο. Η περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας όπως και της Θεσσαλίας, που ακολουθούν σε μέγεθος, παρουσιάζουν εμφανώς καλύτερη εικόνα από τον μέσο όρο με μικρότερα ποσοστά κακών θέσεων εργασίας και μεγαλύτερα καλών. Αντίστοιχη εικόνα παρουσιάζει και η Ήπειρος.

Η περιφέρεια που ξεχωρίζει για το μεγαλύτερο ποσοστό καλών θέσεων εργασίας και αντίστοιχα μικρότερο ποσοστό κακών θέσεων εργασίας είναι το Βόρειο Αιγαίο. Αντίστοιχη είναι η εικόνα και στη Δυτική Μακεδονία και σε μικρότερο βαθμό την Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, που εμφανίζουν πολύ μεγάλα ποσοστά της πέμπτης και καλύτερης ομάδας θέσεων εργασίας και ελαφρώς μειωμένα σε όλες τις υπόλοιπες

ομάδες, φαινόμενο αρκετά εντυπωσιακό, το οποίο φανερώνει την ύπαρξη καλών και μαζικών θέσεων στις περιοχές αυτές, αλλά και ταυτόχρονα μία σημαντική πόλωση μισθών μεταξύ των κατοίκων αυτών των περιοχών. Ακριβώς στον αντίποδα βρίσκεται μία άλλη νησιωτική περιφέρεια, τα Ιόνια νησιά, όπου κυριαρχούν οι κακοπληρωμένες θέσεις εργασίας και είναι σχετικά πιο σπάνιες οι καλές θέσεις εργασίας. Η εξήγηση για τις διαφορές αυτές θα δοθεί στο επόμενο κεφάλαιο.

Το Νότιο Αιγαίο και η Κρήτη παρουσιάζουν παρόμοια μεταξύ τους εικόνα, ελαφρώς χειρότερη από τον πανελλαδικό μέσο όρο. Τέλος, η Πελοπόννησος και η Στερεά Ελλάδα εμφανίζουν λίγο καλύτερη η πρώτη και λίγο χειρότερη από τον μέσο όρο εικόνα η δεύτερη, παραμένοντας όμως κοντά στις πανελλαδικές τιμές.

Συνοψίζοντας, η Αττική με την Αθήνα είναι εντυπωσιακά κοντά στον μέσο όρο της Ελλάδας, ενώ η Κεντρική Μακεδονία με τη Θεσσαλονίκη, χωρίς να έχουν μεγάλες αποκλίσεις, είναι εμφανώς σε χειρότερη θέση. Ιδιαίτερα ξεχωρίζει αρνητικά η εικόνα των Ιόνιων νησιών και θετικά αυτή των νησιών του Βορείου Αιγαίου. Τα υπόλοιπα νησιά παρουσιάζουν χειρότερη εικόνα από τον μέσο όρο αλλά συγκεντρώνουν τουλάχιστον πολλά επαγγέλματα που βρίσκονται στη μέση της κλίμακας, δηλαδή έχουν μεγαλύτερη ομοιομορφία μισθών. Στις υπόλοιπες ηπειρωτικές περιοχές, θετικά ξε-

χωρίζουν περισσότερο η Δυτική Μακεδονία και η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, ακολουθούμενες από κοντά από τη Δυτική Ελλάδα και τη Θεσσαλία.

Στη συνέχεια θα παρουσιαστεί η μεταβολή των θέσεων εργασίας για κάθε ομάδα και κάθε περιφέρεια για τα δύο επόμενα του 2008 έτη, δηλαδή κατά την έναρξη της οικονομικής κρίσης. (Πίνακας 6).

Γίνεται φανερό ότι σε πανελλαδικό επίπεδο πραγματοποιήθηκε αύξηση του μεριδίου της πρώτης ομάδας, μείωση της δεύτερης και της τρίτης ομάδας των μεσαίων επαγγελματιών και μικρή αύξηση της τέταρτης ομάδας με σημαντικότερη αύξηση του μεριδίου της πέμπτης ομάδας θέσεων εργασίας. Αυτό φανερώνει την πόλωση των θέσεων εργασίας που παρατηρήθηκε στην Ελλάδα κατά την έναρξη της οικονομικής κρίσης, η οποία οδηγεί σε αύξηση των μισθολογικών ανισοτήτων μεταξύ αυτών που διατήρησαν την εργασία τους. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι επειδή η εξέταση κάθε ομάδας θέσεων εργασίας είναι συγκριτική, η αύξηση του ποσοστού των θέσεων εργασίας της πρώτης και της δεύτερης ομάδας θεωρείται αρνητική εξέλιξη για κάθε περιοχή, ειδικά αν είναι μεγαλύτερη από την πανελλαδική. Αυτό συμβαίνει επειδή η αύξηση του ποσοστού των χειρότερων θέσεων εργασίας οδηγεί σε αντίστοιχη μείωση του ποσοστού των καλύτερων ή των ενδιάμεσων θέσεων εργασίας.

Πίνακας 6. Μεταβολή της κατανομής των ομάδων θέσεων εργασίας ανά περιφέρεια, 2008 έως 2010

Περιφέρεια	Μεταβολή συνολικού ποσοστού ομάδων (%)									
	1η ομάδα		2η ομάδα		3η ομάδα		4η ομάδα		5η ομάδα	
	2008-2009	2009-2010	2008-2009	2009-2010	2008-2009	2009-2010	2008-2009	2009-2010	2008-2009	2009-2010
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	-0,3	-0,5	0,4	-0,3	-2,1	0,9	0,8	0,3	1,3	-0,6
Κεντρική Μακεδονία	1,6	0,4	-1,2	-0,5	-1,5	-1,3	0,1	0,8	1,3	0,3
Δυτική Μακεδονία	0,0	-1,6	0,6	-1,5	2,6	3,3	0,7	-0,6	-3,4	-0,8
Θεσσαλία	0,3	1,7	-1,7	-1,9	-0,1	0,6	0,0	-1,0	1,8	-0,1
Ήπειρος	1,4	2,3	2,3	0,7	-2,8	-1,9	-0,5	-3,0	-0,5	1,9
Ιόνια νησιά	-3,4	-0,8	0,9	-2,9	0,2	-2,6	2,5	3,6	-0,1	1,7
Δυτική Ελλάδα	3,3	3,0	0,5	-2,6	-0,6	-1,4	0,0	-1,1	-3,0	1,9
Στερεά Ελλάδα	1,3	0,4	-0,9	0,4	-2,6	-0,4	1,5	0,7	0,7	-1,3
Πελοπόννησος	3,9	2,7	0,2	-1,0	-0,5	-2,2	-2,2	-0,9	-1,3	0,8
Αττική	1,1	0,3	-0,5	-1,0	-1,3	-0,8	0,5	0,1	0,3	1,2
Βόρειο Αιγαίο	2,2	1,0	0,1	0,7	0,5	1,5	-1,2	-1,7	-1,7	-1,4
Νότιο Αιγαίο	1,4	1,5	1,7	-0,8	0,3	-1,3	-0,6	-1,6	-2,7	1,8
Κρήτη	2,7	3,2	-0,7	-1,5	-0,3	-2,2	-2,0	0,1	0,6	0,2
ΣΥΝΟΛΟ	1,3	0,8	-0,4	-0,9	-1,1	-0,9	0,2	0,0	0,2	0,8

Πηγή: Ιδία επεξεργασία μικροδομημένων της ΕΕΔ της Eurostat

Οι περιφέρειες στις οποίες αυξήθηκε σε μεγαλύτερο βαθμό το ποσοστό της πρώτης και χειρότερης ομάδας των θέσεων εργασίας είναι η Δυτική Ελλάδα η Πελοπόννησος και η Κρήτη, φανερόντας μία επιδείνωση της ποιότητας των θέσεων εργασίας τόσο απόλυτη όσο και σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα, αφού το ποσοστό της πρώτης ομάδας θέσεων εργασίας αυξήθηκε και πανελλαδικά. Αντίθετα η Αττική αύξησε το ποσοστό αυτό σε μικρότερο βαθμό από τον πανελλαδικό μέσο όρο ενώ τα Ιόνια νησιά παρουσιάζουν μεγάλη μείωση η οποία βέβαια απλώς αντιρροπεί σε κάποιο βαθμό το μεγάλο αρχικό ποσοστό αυτών των θέσεων εργασίας που είχαν κατά το έτος 2008. Εκτός από τα Ιόνια νησιά και την Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, οι περισσότερες άλλες περιφέρειες αύξησαν αυτές τις θέσεις σε μεγαλύτερο βαθμό από τη μέση τιμή και αυτό δείχνει μία επιδείνωση της ποιότητας των θέσεων εργασίας σε αυτές τις περιοχές. Αντίθετα, ελαφριά βελτίωση παρατηρείται για την Αττική, τη Δυτική Μακεδονία και τη Θεσσαλία. Οι ίδιες τάσεις συνεχίζονται και το έτος 2010, με την Κρήτη, τη Δυτική Ελλάδα και την Ήπειρο να κατέχουν τα πρωτεία στην αύξηση των χειρότερων θέσεων εργασίας. Η Αττική εξακολουθεί να αυξάνει τις χειρότερες θέσεις εργασίας σε μικρότερο βαθμό από τον πανελλαδικό μέσο όρο και για τον λόγο αυτό βελτιώνει τη σχετική της θέση ως προς την ποιότητα των θέσεων εργασίας, η οποία ήταν σχετικά καλύτερη ήδη από το 2008.

Η δεύτερη ομάδα αποτελείται και αυτή από όχι τόσο καλής αμοιβής και ποιότητας θέσεις εργασίας. Πανελλαδικά παρουσίασε σημαντική πτώση. Εξετάζοντας τις αθροιστικές μεταβολές για τα δύο έτη (2009 και 2010) παρατηρούμε σημαντική αύξηση των θέσεων αυτών στην Ήπειρο και στο Βόρειο και Νότιο Αιγαίο, ενώ στις υπόλοιπες περιοχές η τάση είναι παρόμοια με την πανελλαδική.

Η τρίτη ομάδα θέσεων εργασίας αποτελείται από αυτές που βρίσκονται στο μέσο της μισθολογικής κλίμακας και αποτελούν τον συνεκτικό κρίκο μεταξύ των καλών και των κακών θέσεων εργασίας, έχοντας αντίστοιχα αποτελέσματα και για τη συνοχή των τοπικών κοινωνιών. Η ομάδα αυτή μειώθηκε σημαντικά σε πανελλαδική κλίμακα, εκφράζοντας την πόλωση που περιγράφηκε νωρίτερα. Η Αττική κινήθηκε πολύ κοντά στον μέσο όρο, ενώ η Κεντρική Μακεδονία εμφάνισε μεγαλύτερη από τη μέση μείωση σε αυτή την ομάδα.

Τη μεγαλύτερη μείωση παρουσίασαν η Ήπειρος και η Στερεά Ελλάδα, ενώ αντίθετα σημαντική είναι η βελτίωση που παρατηρήθηκε στη Δυτική Μακεδονία και το Βόρειο Αιγαίο, οι οποίες όμως είχαν και από τα μικρότερα ποσοστά στην ομάδα αυτή.

Η τέταρτη ομάδα αποτελείται από συγκριτικά καλές θέσεις εργασίας και ενώ πανελλαδικά παρουσίασε στασιμότητα, στην Αττική και την Κεντρική Μακεδονία παρουσίασε βελτίωση. Η μεγάλη μείωση αυτής της ομάδας παρατηρήθηκε στην Πελοπόννησο, την Ήπειρο και το Βόρειο και Νότιο Αιγαίο.

Οι καλύτερες θέσεις εργασίας πανελλαδικά (πέμπτη ομάδα) αύξησαν το μερίδιό τους, ωστόσο παρουσίασαν σημαντική μείωση στη Δυτική Μακεδονία, στο Βόρειο Αιγαίο και τη Δυτική Ελλάδα, σε περιοχές που ήταν όμως ήδη αρκετά υψηλά.

Συνοπτικά, η Αττική κινήθηκε ελαφρώς καλύτερα από την υπόλοιπη χώρα ως προς τη μεταβολή της ποιότητας των θέσεων εργασίας της κατά τα δύο πρώτα έτη της κρίσης, βελτιώνοντας ελαφρώς τη θέση της. Στην Κεντρική Μακεδονία αντίθετα παρουσιάστηκε πιο έντονη η πόλωση με αύξηση των καλών και των κακών και μείωση των ενδιάμεσων θέσεων εργασίας σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι στην υπόλοιπη χώρα. Η Δυτική Ελλάδα και η γειτονική Πελοπόννησος κινήθηκαν έντονα αρνητικά, με αύξηση των κακών θέσεων εργασίας και μείωση των καλών. Εδώ δεν υπήρξε πόλωση αλλά γενική επιδείνωση της ποιότητας των θέσεων εργασίας. Αντίστοιχη αλλά σε μικρότερο βαθμό ήταν η επιδείνωση στο Βόρειο και Νότιο Αιγαίο, όπου η αύξηση των κακών θέσεων εργασίας συνδυάστηκε με μείωση των πολύ καλών και άρα με μείωση της πόλωσης, προς όφελος όμως των χειρότερων θέσεων. Κίνηση αντιθετική στην πόλωση εμφάνισαν επίσης η Δυτική Μακεδονία και η Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, οι οποίες όμως ήταν ήδη αρκετά πιο πολωμένες ήδη από το 2008.

4. Βασικές θέσεις εργασίας ανά περιφέρεια

Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν οι πολυπληθέστερες⁶ θέσεις εργασίας ανά περιφέρεια για το έτος 2009. Η εικόνα αυτή θα βοηθήσει να γίνουν κατανοητές κάποιες από τις διαφορές και τις μεταβολές μεταξύ των περιφερειών που παρατηρήθηκαν νωρίτερα.

Συγκρίνοντας τις περιφέρειες Αττικής, Κεντρικής Μακεδονίας και Δυτικής Ελλάδας (πίνακας 7), όπου βρίσκονται οι τρεις μεγαλύτερες πόλεις της Ελλάδας παρατηρούμε μία σημαντική ομοιομορφία στις μαζικότερες θέσεις εργασίας, που είναι ακόμη πιο μεγάλη μεταξύ Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Κυριαρχούν και στις τρεις περιφέρειες οι πωλητές (τομέας Ζ), ακολουθούμενοι από τους καθηγητές μέσης εκπαίδευσης (ΙΣτ) και τους τεχνίτες ανέγερσης κτηρίων (Στ), με την τέταρτη θέση να καταλαμβάνεται από τους εργαζόμενους στην εστίαση. Οι υπάλληλοι γραφείου και λογιστηρίου

Πίνακας 7. Μαζικότερες θέσεις εργασίας ανά περιφέρεια, 2009

2009 Α/Α	Αττική		Κεντρική Μακεδονία		Δυτική Ελλάδα	
	Θέση Εργασίας	Αριθμός εργαζομένων	Θέση Εργασίας	Αριθμός εργαζομένων	Θέση Εργασίας	Αριθμός εργαζομένων
1	Z520	93,253	Z520	36,002	Z520	11,346
2	ΙΣΤ230	58,937	ΙΣΤ230	28,219	ΣΤ710	10,284
3	ΣΤ710	56,404	ΣΤ710	24,477	ΙΣΤ230	9,066
4	Θ511	49,291	Θ511	17,277	Θ511	6,906
5	ΙΕ410	49,069	ΙΣΤ232	16,649	ΙΕ410	6,095
6	K910	46,031	Γ820	15,126	ΙΣΤ232	5,562
7	H830	25,419	ΙΕ410	10,417	ΙΕ512	3,440

Πηγή: Ιδία επεξεργασία μικροδομημένων της ΕΕΔ της Eurostat

του Δημοσίου (ΙΕ410) κατέχουν σημαντικό μερίδιο, όπως αναμενόταν αλλά με μικρότερο βάρος στην Κεντρική Μακεδονία. Διαφοροποίηση μεταξύ των περιφερειών συνιστούν οι οδηγοί του τομέα των μεταφορών και οι καθαριστές στην Αττική, σε σχέση με τους χειριστές μηχανών μεταποίησης στην Κεντρική Μακεδονία και τους υπάλληλους των σωμάτων ασφαλείας (ΙΕ512) στη Δυτική Ελλάδα.

Πίνακας 8. Μαζικότερες θέσεις εργασίας ανά περιφέρεια, 2009

2009 Α/Α	Θεσσαλία		Αν. Μακεδ. Θράκη		Δυτ. Μακεδονία	
	Θέση Εργασίας	Αριθμός εργαζομένων	Θέση Εργασίας	Αριθμός εργαζομένων	Θέση Εργασίας	Αριθμός εργαζομένων
1	ΙΣΤ230	12,610	ΙΕ10	10,295	ΙΣΤ230	4,057
2	Z520	10,539	Z520	8,747	Z520	3,867
3	ΙΣΤ232	9,159	ΙΣΤ230	7,005	ΣΤ710	2,957
4	ΙΕ410	7,316	ΣΤ710	6,217	ΙΣΤ232	2,597
5	ΣΤ710	7,062	Θ511	5,048	ΙΕ410	2,083
6	Θ511	6,875	ΙΕ410	4,805	ΙΕ512	1,862
7	ΙΕ512	4,063	Γ820	4,523	B810	1,806

Πηγή: Ιδία επεξεργασία μικροδομημένων της ΕΕΔ της Eurostat

Οι ομοιότητες αυτές εξηγούν εν μέρει τη συμπεριφορά αυτών των περιφερειών που κινούνται παραπλήσια με την πανελλαδική κατανομή καλών και κακών

θέσεων εργασίας, δεν εξηγούν όμως τη σχετική υστέρηση της Κεντρικής Μακεδονίας και την καλύτερη θέση της Αττικής, οι οποίες οφείλονται στη σύσταση των υπόλοιπων θέσεων εργασίας και σε μισθολογικές ανισότητες για τις ίδιες θέσεις εργασίας.

Στις επόμενες τρεις περιφέρειες (πίνακας 8) το πιο μαζικό πανελλαδικά επάγγελμα (Z520) έρχεται δεύτερο, με τους καθηγητές και τους δάσκαλους να κυριαρχούν, φανερώνοντας τη μικρότερη επίπτωση του ιδιωτικού τομέα στην οικονομική τους δραστηριότητα. Ιδιαιτερότητα της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης

αποτελεί ο μεγάλος αριθμός των στρατιωτικών (ΙΕ10) και άλλων υπαλλήλων του Δημοσίου (ΙΕ410) οι οποίοι, λόγω των υψηλών αμοιβών τους, ερμηνεύουν την καλύτερη επίδοση ως προς την κατανομή των καλών και κακών θέσεων εργασίας που παρουσίασε η περιφέρεια αυτή στη σχετική ανάλυση που προηγήθηκε. Η σημαντική επίδραση των θέσεων εργασίας του δημόσιου τομέα είναι φανερή και στη Δυτική Μακε-

δονία (ΙΕ410, ΙΕ512) και σε συνδυασμό με την πολύ καλά αμειβόμενη θέση B810 που περιλαμβάνει τους χειριστές εγκαταστάσεων ορυχείων, λόγω της παρουσίας της ΔΕΗ στην περιοχή, εξηγούν την απρόσμενα καλή επίδοση που παρουσίασε η περιοχή αυτή ως προς την ποιότητα των θέσεων εργασίας της.

Η περιφέρεια της Πελοποννήσου (πίνακας 9) ακολουθεί μία πιο πλουραλιστική κατανομή θέσεων εργασίας, με τους πωλητές να κατατάσσονται πρώτοι, τους

τεχνίτες ανέγερσης κτηρίων να τους ακολουθούν και μόλις στην τρίτη θέση να βρίσκονται οι καθηγητές. Σημαντική είναι η παρουσία των εργατών γης και των εργαζομένων στην εστίαση που είναι μία σημαντική αιτία για τη χειρότερη ποιότητα των θέσεων εργασίας που επέδειξε η περιοχή αυτή σε σχέση με την πανελλαδική εικόνα. Και στην Ήπειρο, η επίπτωση του δημόσιου τομέα είναι σχετικά μειωμένη, ενώ

σημαντική είναι η συμβολή των τεχνιτών ανέγερσης κτηρίων, των πωλητών και των εργαζομένων στην εστίαση, βασικοί λόγοι για τους οποίους η περιοχή

Πίνακας 9. Μαζικότερες θέσεις εργασίας ανά περιφέρεια, 2009

2009	Πελοπόννησος		Ήπειρος		Στερεά Ελλάδα	
A/A	Θέση Εργασίας	Αριθμός Εργαζομένων	Θέση Εργασίας	Αριθμός Εργαζομένων	Θέση Εργασίας	Αριθμός Εργαζομένων
1	Z520	7,754	ΣΤ710	5,894	Z520	7,011
2	ΣΤ710	7,279	ΙΣΤ230	5,074	ΣΤ710	6,973
3	ΙΣΤ230	5,679	Z520	4,862	ΙΣΤ230	6,762
4	A920	5,527	ΙΕ410	3,597	Γ820	6,178
5	Θ511	5,445	ΙΣΤ232	3,004	A920	5,290
6	ΙΣΤ232	4,585	Θ511	2,988	ΙΕ512	4,862
7	ΙΕ410	4,406	ΙΖ321	2,933	Θ511	4,091

Πηγή: Ίδια επεξεργασία μικροδεδομένων της ΕΕΔ της Eurostat αυτή επίσης υστερεί σε ποιότητα θέσεων εργασίας ως προς τον μέσο όρο.

Αντίστοιχα μειωμένη είναι η επιρροή του Δημοσίου στις μαζικές θέσεις εργασίας της Στερεάς Ελλάδας, με τους πωλητές και τους τεχνίτες ανέγερσης να προηγούνται. Σημαντική είναι η επίπτωση τόσο των εργατών γης όσο και των χειριστών μηχανημάτων στη μεταποίηση, που φανερώνει τόσο τον αγροτικό όσο και τον βιομηχανικό χαρακτήρα της περιφέρειας αυτής.

Τέλος, συγκρίνοντας τις νησιωτικές περιφέρειες, παρατηρούνται σημαντικές διαφορές. Το Βόρειο Αιγαίο ξεχωρίζει με την ισχυρή παρουσία των στρατιωτικών, που έχουν υψηλούς μισθούς, και άλλων θέσεων εργασίας του Δημοσίου (εκπαιδευτικοί και ΙΕ410) που αποτελούν τη σημαντικότερη αιτία για τα μεγάλα ποσοστά καλών θέσεων εργασίας τα οποία συγκεντρώνει η περιοχή αυτή και τα αντίστοιχα μικρά ποσοστά των κακών θέσεων εργασίας, όπως και για τη σταθερότητα της απασχόλησης. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι εργαζόμενοι στην εστίαση, του τομέα Θ, δεν κατατάσσονται καν στην πρώτη επτάδα των θέσεων εργασίας. Αντίθετα, στις υπόλοιπες νησιωτικές περιφέρειες κυριαρχούν οι θέσεις του τομέα που σχετίζεται με τον

Πίνακας 10. Μαζικότερες θέσεις εργασίας ανά περιφέρεια, 2009

2009	Ιόνια Νησιά		Βόρειο Αιγαίο		Νότιο Αιγαίο		Κρήτη	
A/A	Θέση Εργασίας	Αριθμός Εργαζομένων	Θέση Εργασίας	Αριθμός Εργαζομένων	Θέση Εργασίας	Αριθμός Εργαζομένων	Θέση Εργασίας	Αριθμός Εργαζομένων
1	Θ511	5.903	ΙΕ10	5,972	ΣΤ710	7,062	ΣΤ710	13,344
2	Z520	5.762	Z520	3,006	Θ511	6,300	Z520	11,810
3	ΣΤ710	3.941	ΙΣΤ230	2,698	Z520	5,568	Θ511	10,185
4	ΙΣΤ230	3.110	ΙΣΤ232	1,861	ΙΕ410	3,983	ΙΣΤ230	7,284
5	Θ910	2.262	ΙΕ410	1,684	Θ910	3,548	ΙΣΤ232	4,354
6	ΙΣΤ232	2,093	ΣΤ710	1,260	ΙΣΤ230	2,307	ΙΕ410	3,724
7	ΙΕ410	1,882	ΣΤ931	1,161	ΣΤ931	1,492	Θ910	3,305

Πηγή: Ίδια επεξεργασία μικροδεδομένων της ΕΕΔ της Eurostat

τουρισμό (Θ) και των κατασκευών (ΣΤ), που συνήθως κατατάσσονται στην πρώτη και δεύτερη ομάδα των πιο κακοπληρωμένων θέσεων εργασίας. Φυσικά οι καθηγητές και δάσκαλοι που είναι από τις μαζικότερες θέσεις εργασίας πανελλαδικά έχουν και εδώ σημαντική παρουσία, ωστόσο δεν αρκούν για να αναστρέψουν την εικόνα της κακής ποιότητας των θέσεων εργασίας στις περιοχές αυτές. Είναι χαρακτηριστική η εμφάνιση στην πρώτη επτάδα της θέσης Θ910 (καθαριστές κλπ.) τόσο στο Ιόνιο όσο και στην Κρήτη, που είναι μία από τις πιο κακοπληρωμένες θέσεις εργασίας του τουριστικού τομέα.

Γενικά, στις μικρές περιφέρειες η ύπαρξη ειδικών συνθηκών, όπως η έντονη παρουσία του στρατού και των σωμάτων ασφαλείας και ειδικών καλοπληρωμένων θέσεων εργασίας (όπως των ορυχείων για τη Δυτική Μακεδονία), φαίνεται να βελτιώνει σημαντικά το ποσοστό των καλών και ποιοτικών θέσεων εργασίας και να μειώνει αντίστοιχα αυτό των κακοπληρωμένων. Αντίθετα η ύπαρξη γεωργικών μισθωτών επαγγελματιών και ισχυρής επίδρασης του τουριστικού τομέα και του εμπορίου φαίνεται να έχει μία σημαντική αρνητική επίπτωση στην ποιότητα των θέσεων εργασίας που περιλαμβάνει κάθε περιφέρεια.

Στις μεγάλες πληθυσμιακά περιφέρειες η κυριαρχία των θέσεων εργασίας του ιδιωτικού κυρίως τομέα λειτουργεί ομογενοποιητικά ως προς τον μέσο όρο, με τη διαφορά βέβαια να παραμένει μεταξύ της Αττικής και της Κεντρικής Μακεδονίας.

5. Συμπεράσματα

Η έναρξη της οικονομικής κρίσης επιδείνωσε σημαντικά τη θέση της μισθωτής απασχόλησης στην Ελλάδα. Η μείωση της μισθωτής εργασίας ήταν αναλογικά μικρότερη για την περιφέρεια της Αττικής, και κοντά στην πανελλαδική μέση τιμή για την περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας. Για τις περισσότερες από τις υπόλοιπες περιφέρειες ήταν

σημαντικά μεγαλύτερη από τη μέση τιμή, φανερόντας τη μεγαλύτερη επίπτωση της κρίσης στη μισθωτή απασχόληση, στην υπόλοιπη πέραν Αθήνας και Θεσσαλονίκης χώρα. Εξαιρέση αποτέλεσαν κάποιες μικρές πληθυσμιακά περιφέρειες με σημαντικό μερίδιο θέσεων εργασίας του δημόσιου τομέα οι οποίες, κυρίως για τον λόγο αυτό, δεν επιδείνωσαν τόσο πολύ ή ακόμη και βελτίωσαν τη θέση τους.

Ως προς τα εισοδήματα από μισθωτή εργασία, παρατηρούνται σχετικά μικρές διαφορές μεταξύ των περιφερειών με κάποιες εξαιρέσεις. Τα Ιόνια νησιά και η Κεντρική Μακεδονία είναι οι δύο χειρότερα αμειβόμενες περιοχές, ενώ η Δυτική Μακεδονία και η Αττική οι δύο καλύτερα αμειβόμενες, με τις υπόλοιπες να είναι κοντά στον μέσο όρο. Το πιο σημαντικό ίσως εύρημα είναι η μεγάλη διαφορά που παρατηρείται διαχρονικά μεταξύ της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης (μέσω των αντίστοιχων περιφερειών τους) που φανερώνει σημαντικές διαφορές στη δομή της απασχόλησης και των αμοιβών μεταξύ των δύο μεγαλύτερων πόλεων της χώρας.

Η διερεύνηση της ποιότητας των θέσεων εργασίας ανέδειξε σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των ελληνικών περιφερειών. Η Αττική με το πολύ μεγάλο ποσοστό επί του συνόλου των θέσεων εργασίας βρίσκεται πολύ κοντά στον μέσο όρο της χώρας σε όλες τις κατηγορίες, παρουσιάζοντας μία αντιπροσωπευτική εικόνα των θέσεων εργασίας της ελληνικής οικονομίας, σε συνδυασμό βέβαια με την προηγηθείσα παρατήρηση για την ύπαρξη σημαντικά υψηλότερων αμοιβών σε αυτή την περιφέρεια. Η Κεντρική Μακεδονία βρίσκεται και αυτή κοντά αλλά κάτω από τον μέσο όρο της κατανομής των καλών και κακών θέσεων εργασίας, σε χειρότερη θέση και σε αυτό το πεδίο. Αντίθετα η Δυτική Ελλάδα και η Θεσσαλία παρουσιάζουν καλύτερη κατανομή καλών και κακών θέσεων εργασίας από την πανελλαδική εικόνα, ακολουθούμενες εν μέρει και από την Ήπειρο. Οι μεγάλες θετικές αποκλίσεις παρατηρούνται στις περιφέρειες του Βορείου Αιγαίου, της Δυτικής Μακεδονίας και της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, όπου υπάρχει αυξημένο μερίδιο καλών θέσεων εργασίας αλλά ταυτόχρονα και αυξημένη πώλωση μεταξύ καλών και κακών θέσεων εργασίας, για λόγους που σχετίζονται κυρίως με τον ρόλο του Δημοσίου (και των ενόπλων δυνάμεων) αλλά και ειδικού χαρακτήρα επιχειρήσεων. Ο ρόλος του Δημοσίου είναι σημαντικός στη δημιουργία καλών θέσεων εργασίας

και γίνεται καθοριστικός σε μικρές πληθυσμιακά περιφέρειες, όπου το Δημόσιο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Στον αντίποδα, η χειρότερη περιφέρεια από την άποψη της ποιοτικής κατανομής των θέσεων εργασίας είναι τα Ιόνια νησιά, τα οποία δεν απολαμβάνουν τον εξισορροπητικό ρόλο του Δημοσίου, επηρεαζόμενα πολύ από τον τουριστικό τομέα, ο οποίος συνήθως δεν δημιουργεί καλές θέσεις εργασίας. Η επίδραση του τομέα αυτού είναι εμφανής και στην όχι καλή επίδοση της Κρήτης και του Νότιου Αιγαίου, ωστόσο στις περιοχές αυτές υπάρχουν παράγοντες που βελτιώνουν αρκετά τη γενική εικόνα.

Η διερεύνηση των συνθηκών απασχόλησης στις ελληνικές περιφέρειες με τη βοήθεια της μεθόδου των θέσεων εργασίας, που προηγήθηκε, αν και κινήθηκε σε ένα γενικό επίπεδο ανάλυσης παρείχε αρκετά ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Η ανάλυση αυτή μπορεί να εμβαθύνει ακόμη περισσότερο, επιτρέποντας το σχηματισμό μίας πλήρους εικόνας των ανισομερειών που εμφανίζονται στην πανελλαδική κατανομή της απασχόλησης και των θέσεων εργασίας.

Σημειώσεις

2. Δυστυχώς η αλλαγή της κωδικοποίησης των επαγγελματιών δεν επιτρέπει τη σύγκριση με τα επόμενα του 2010 έτη.
3. Κάποιες από τις πρώτες μελέτες που χρησιμοποίησαν αυτή τη μεθοδολογία είναι: Ilg, 1996, Ilg & Haugen, 2000, Wright & Dwyer, 2000, Wright & Dwyer, 2003, OECD, 2003, Goos & Manning, 2007, Fernández-Macias & Hurley, 2008.
4. Ενδεικτικά Wright & Dwyer, 2003, Goos & Manning, 2007, Ehrel, Davoine & Guergoat-Lariviere, 2008, Leschke & Watt, 2008, Fernández-Macias, 2012.
5. Βλέπε παράρτημα 1.
6. Θα πρέπει να τονιστεί ότι οι τιμές είναι ενδεικτικές, αφού προκύπτουν από την αναγωγή του δείγματος στον πληθυσμό. Επίσης, σύμφωνα με τις οδηγίες της Eurostat, οι τιμές κάτω από 5.000 θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με προσοχή, αφού είναι πολύ ευαίσθητες στη διακύμανση της δειγματοληψίας. Για τον λόγο αυτόν οι τιμές παρατίθενται σαν ενδεικτικές του μεγέθους κάθε θέσης εργασίας και όχι σαν ακριβείς εκτιμήσεις.

Βιβλιογραφία

ελληνόγλωσση

- Δεδουσόπουλος, Α. (2002). *Η Κρίση στην Αγορά Εργασίας: Ρύθμιση- Ενεργειες- Απορρόθμιση, Τόμος Δεύτερος, Οι Αναδιαρθρώσεις της Παραγωγής*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Δάρδα-νος.

- Θεοχαράκης, Ν. (2005). *Η Νεοκλασική Θεωρία της Εργασίας: Μια κριτική επισκόπηση υπό το πρίσμα της ιστορίας της οικονομικής σκέψης*. Αθήνα: Τυπωθήτω- Δάρδανος.
- Ιωαννίδης Α. (2015). *Η Δομή των Θέσεων Εργασίας στην Ελλάδα. Γενική Εικόνα και Εξέλιξη*. Ερευνητική μονάδα Απασχόλησης και Εργασιακών Σχέσεων. Αθήνα: ΙΝΕ ΓΣΕΕ.
- Κουζής, Γ. (2010). «Η πορεία της νεοφιλελεύθερης απορρύθμισης της εργασίας και το άλλοθι της κρίσης». *Ο χάρτης της κρίσης: Το τέλος της αυταπάτης*. Αθήνα: Τόπος.
- Μαυρουδέας, Στ. (2010). «Ανάπτυξη και κρίσεις: Η ταραγμένη διαδρομή του ελληνικού καπιταλισμού». *Ο χάρτης της κρίσης: Το τέλος της αυταπάτης*, Αθήνα: Τόπος.
- Ξενόγλωσση*
- Acemoglu, D. (2002). “Technical Change, Inequality, and the Labor Market”. *Journal of Economic Literature*, Vol. XL (March), pp.7-72.
- Autor, D., Levy, F. & Murnane, R. (2003). “The Skill Content of Recent Technological Change: An Empirical Exploration”. *Quarterly Journal of Economics*, CXVIII 1279–1333.
- Doeringer, P. & Piore, M. (1972). *Internal Labor Markets and Manpower Analysis*. Lexington
- Erhel, C., Davoine, L. & Guergoat-Lariviere, M. (2008). “Monitoring quality in work: European Employment Strategy indicators and beyond”. *International Labour Review*, Vol. 147, No. 2-3.
- Fernández-Macías, E. (2010). *Changes in the Structure of employment and job quality in Europe* (Doctoral dissertation). University of Salamanca, Salamanca, Spain.
- Fernández-Macías, E. (2012). “Job Polarization in Europe? Changes in the Employment Structure and Job Quality, 1995-2007”. *Work and Occupations*, 39(2), pp. 157-182.
- Fernández-Macías, E., & Hurley, J. (2008). *More and better jobs: Patterns of employment expansion in Europe* (ERM Report 2008). Dublin, Ireland: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.
- Goos, M., & Manning, A. (2007). “Lousy and lovely jobs: The rising polarization of work in Britain”. *Review of Economics and Statistics*, 89(1), pp. 118-133.
- Ilg, R. (1996). “The Nature of Employment Growth, 1989-95”. *Monthly Labor Review*, June, pp. 29-36.
- Ilg, R. & Haugen, S. (2000). “Earnings and Employment Trends in the 1990s”. *Monthly Labor Review*, March, pp. 21-33.
- Katz, L. & Autor D. (1999). “Changes in the Wage Structure and Earnings Inequality”. In Orley Ashenfelter and David Card (eds.), *Handbook of Labor Economics*, vol. 3A (pp. 1463–1555). Amsterdam: North-Holland.
- Leschke, J., & Watt, A. (2008). Putting a number on job quality: Constructing a European job quality index (ETUI working paper). Retrieved from http://www.wddw.org/IMG/pdf/Putting_a_number_on_Job_Quality.pdf
- Marx, K. (1867). *Capital I*, International Publishers. New York: NY [1967].
- OECD (2003). *Employment outlook 2003*. Paris, France: OECD.
- Reich, M., Gordon, D. M. & Edwards, R. C. (1973). A theory of labour market segmentation. *American Economic Review*, 63, 359-365.
- Rosen, S. (1986). “The Theory of Equalizing Differences”. In Ashenfelter, O. & Layard, R. (eds.), *Handbook of Labor Economics*. Amsterdam: North-Holland.
- Violante, G. L. (2008). “Skill-biased technical change”, in S. N. Darlauf & L. E. Blume (Eds.), *The new Palgrave dictionary of economics*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Wright, E.O. & Dwyer, R.E. (2000). “The American Jobs Machine: the trajectory of good and bad jobs in the 1960s and 1990s”. *Boston Review*, December issue.
- Wright, E.O. & Dwyer, R.E. (2003). “Patterns of job expansions in the USA: a comparison of the 1960s and 1990s”. *Socio-Economic Review* 1, pp. 289- 325.

Παράρτημα

Παράρτημα 1. Μονοψήφιοι κωδικοί τομέων οικονομικής δραστηριότητας κατά NACE Rev. 2 στην ελληνική γλώσσα και αντιστοίχιση με λατινικά σύμβολα

A ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ. **SECTION A**
B ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ. **SECTION B**
Γ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ. **SECTION C**
Δ ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ. **SECTION D**
Ε ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ. **SECTION E**
ΣΤ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ. **SECTION F**
Z ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ. ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΙΚΛΕΤΩΝ. **SECTION G**
H ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ. **SECTION H**
Θ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ. **SECTION I**
I ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ. **SECTION J**
ΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ. **SECTION K**
ΙΒ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ. **SECTION L**
ΙΓ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ. **SECTION M**
ΙΔ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ. **SECTION N**
ΙΕ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ. ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ. **SECTION O**
ΙΣΤ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ. **SECTION P**
ΙΖ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ. **SECTION Q**
ΙΗ ΤΕΧΝΕΣ, ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ. **SECTION R**
ΙΘ ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ. **SECTION S**
Κ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΩΣ ΕΡΓΟΔΟΤΩΝ. ΜΗ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ, ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΓΙΑ ΙΔΙΑ ΧΡΗΣΗ. **SECTION T**
ΚΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΞΩΧΩΡΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΕΩΝ. **SECTION U**
ΚΒ ΕΛΛΕΙΨΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Παράρτημα 2. Τροποποιημένη κωδικοποίηση τριψήφιων κωδικών επαγγελματιών που ακολουθείται στο άρθρο

Κωδ. επαγγ. Περιγραφή τριψήφιου κωδικού

110	Μέλη των βουλευομένων σωμάτων και ανώτερα διοικητικά στελέχη της Δημόσιας Διοίκησης Γενικοί διευθυντές και ανώτερα διευθυντικά στελέχη μεγάλων δημόσιων και ιδιωτικών επιχειρήσεων και οργανισμών
120	Διευθυντές παραγωγικών και λειτουργικών μονάδων μεγάλων επιχειρήσεων και οργανισμών του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα Διευθυντές υπηρεσιών υποστήριξης
130	Διευθύνοντες επιχειρηματίες και προϊστάμενοι μικρών επιχειρήσεων
210	Φυσικοί, χημικοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα Μαθηματικοί, στατιστικοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα Πρόσωπα που αναπτύσσουν επαγγελματική δραστηριότητα στον τομέα της πληροφορικής Βιολόγοι, γεωπόνοι και ασκούντες συναφή επαγγέλματα 211 Αρχιτέκτονες, μηχανικοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
220	Επαγγελματίες υγείας (εκτός νοσηλευτικής)
230	Καθηγητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και λοιποί
231	Καθηγητές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
232	Δάσκαλοι δημοτικών σχολείων και νηπιαγωγοί
240	Λογιστές και άλλα στελέχη επιχειρήσεων. Οικονομολόγοι, κοινωνιολόγοι και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
241	Νομικοί εν γένει
242	Διοικητικά στελέχη δημόσιου τομέα (πτυχιούχοι ΑΕΙ) Αρχειοθέτες, βιβλιοθηκονόμοι και ασκούντες συναφή επαγγέλματα στον τομέα της τεκμηρίωσης και της πληροφόρησης
243	Συγγραφείς και λοιποί καλλιτέχνες

- 244 Κληρικοί εν γένει
- 310 Τεχνολόγοι των επιστημών της φυσικής και της μηχανικής
Τεχνολόγοι πληροφορικής εν γένει
Χειριστές οπτικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού
Επιθεωρητές ασφάλειας και ποιοτικού ελέγχου
- 311 Χειριστές και τεχνικοί πλοίων και αεροσκαφών
- 320 Τεχνολόγοι βιολογικών εν γένει επιστημών και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
Τεχνικοί βοηθοί ιατρικής και συναφών προς την ιατρική επιστημών, με εξαίρεση το νοσηλευτικό προσωπικό
- 321 Επαγγελματίες νοσηλευτικής και μαιευτικής Νοσοκόμοι και μαιές πτυχιούχοι ΤΕΙ ή άλλων σχολών
- 330 Βοηθητικό διδακτικό προσωπικό ειδικής εκπαίδευσης και λοιπό μ.α.κ.
- 340 Πρόσωπα που αναπτύσσουν επαγγελματική δραστηριότητα στους τομείς των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και των πωλήσεων
Εμπορευματομεσίτες και πράκτορες παροχής υπηρεσιών σε επιχειρήσεις
- 341 Γραμματείς διοικήσεως, βοηθοί νομικών και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
- 342 Υπάλληλοι - ελεγκτές τελωνείων, δημόσιων οικονομικών υπηρεσιών και συναφών δημόσιων υπηρεσιών και οργανισμών
- 343 Αξιωματικοί σωμάτων ασφαλείας και ιδιωτικοί αστυνομικοί (ντετέκτιβ)
- 344 Κοινωνικοί λειτουργοί, πτυχιούχοι ΤΕΙ ή άλλων σχολών
Καλλιτεχνικά, ψυχαγωγικά και αθλητικά βοηθητικά επαγγέλματα
Θρησκευτικά βοηθητικά επαγγέλματα 410 Στενογράφοι, δακτυλογράφοι και υπάλληλοι που χειρίζονται μηχανές με πληκτρολόγιο
Υπάλληλοι λογιστηρίου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
Υπάλληλοι βιβλιοθηκών, ταχυδρομικοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
Λοιποί υπάλληλοι γραφείου
- 411 Υπάλληλοι καταγραφής υλικών και υπηρεσιών μεταφορών
- 420 Ταμίες, ταμειολογιστές, πράκτορες στοιχημάτων, κρουπιέρηδες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
Υπάλληλοι πληροφόρησης πελατών (Υπάλληλοι ταξιδιωτικών γραφείων, Υπάλληλοι υποδοχής και ενημέρωσης πελατών, Χειριστές τηλεφωνικών κέντρων)
- 510 Απασχολούμενοι στην παροχή προσωπικής φροντίδας και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
Λοιποί απασχολούμενοι στην παροχή προσωπικών υπηρεσιών
Ταξιδιωτικοί φροντιστές και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
- 511 Οικονόμοι και εργαζόμενοι στις υπηρεσίες εστίασης
- 512 Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών προστασίας (Πυροσβέστες, αστυνομικοί, δεσμοφύλακες)
- 520 Πωλητές σε καταστήματα, υπαίθριους πάγκους και υπαίθριες αγορές
Μοντέλα επίδειξης μόδας (μανεκέν) και άλλα μοντέλα (Ελάχιστοι συνολικά)
- 610 Καλλιεργητές γεωργικών προϊόντων
- 611 Ειδικευμένοι κτηνοτρόφοι, πτηνοτρόφοι κ.π.α.ε.
- 612 Ειδικευμένοι γεωργοκτηνοτρόφοι μικτών εκμεταλλεύσεων
- 613 Δασοκόμοι, υλοτόμοι και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
Ειδικευμένοι αλιείς, επαγγελματίες κυνηγοί και παγιδευτές θηραμάτων
- 710 Τεχνίτες ανέγερσης κτηρίων και άλλων δομικών έργων Τεχνίτες αποπεράτωσης κτηρίων και άλλων δομικών έργων
- 711 Ελαιοχρωματιστές, βαφείς, στίλβωτές, καθαριστές και ασκούντες συναφή Επαγγέλματα
- 712 Μεταλλωρύχοι, λατόμοι, λιθοκόπτες και λιθοξόοι
- 720 Χύτες και κατασκευαστές τύπων (καλουπιών) και πυρήνων μεταλλουργίας συγκολλητές και φλογόκοπτες μετάλλων, ελασματοουργοί - φανοποιοί, τεχνίτες μεταλλικών δομικών κατασκευών και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
Σιδηρουργοί, κατασκευαστές εργαλείων και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
- 721 Μηχανικοί, εφαρμοστές και συντηρητές μηχανών

- 730 Τεχνίτες που εκτελούν εργασίες ακριβείας σε μεταλλικά και συναφή υλικά
Αγγειοπλάστες, τεχνίτες γυαλιού και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
Χειροτέχνες ξύλου, υφάσματος, δέρματος και συναφών υλικών
- 731 Τυπογράφοι και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
- 740 Τεχνίτες επεξεργασίας τροφίμων, ποτών και καπνού
- 741 Τεχνίτες επεξεργασίας ξύλου, επιπλοποιοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
- 742 Τεχνίτες υφαντουργίας, ειδών ενδύσεως και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
- 743 Τεχνίτες βυρσοδεψίας Υποδηματοποιοί και κατασκευαστές ειδών κυρίως από δέρμα με εξαίρεση τα ενδύματα
- 810 Χειριστές εγκαταστάσεων ορυχείων και εγκαταστάσεων επεξεργασίας μεταλλευμάτων
Χειριστές εγκαταστάσεων μεταλλουργίας
Χειριστές εγκαταστάσεων υαλουργίας, κεραμικής και συναφών βιομηχανιών
Χειριστές εγκαταστάσεων επεξεργασίας ξύλου και παραγωγής χαρτοπολτού, χαρτοποιίας και χαρτονοποίας
Χειριστές εγκαταστάσεων χημικής επεξεργασίας
Χειριστές εγκαταστάσεων παραγωγής ενέργειας και συναφών εγκαταστάσεων
Χειριστές βιομηχανικών ρομπότ
- 820 Χειριστές εργαλειομηχανών παραγωγής και επεξεργασίας μεταλλικών προϊόντων και μη μεταλλικών ορυκτών
Χειριστές μηχανών παραγωγής χημικών προϊόντων
Χειριστές μηχανών παραγωγής προϊόντων από πλαστικό και καουτσούκ
Χειριστές μηχανών παραγωγής προϊόντων ξύλου
Χειριστές εκτυπωτικών μηχανημάτων, μηχανών βιβλιοδεσίας και μηχανών παραγωγής προϊόντων από χαρτί και χαρτόνι
Χειριστές μηχανών παραγωγής κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, γούνινων και δερμάτινων προϊόντων
Χειριστές μηχανών παραγωγής ειδών διατροφής ποτών και καπνού
Συναρμολογητές (μονταδόροι)
Άλλοι χειριστές μηχανών μ.α.κ.
- 830 Οδηγοί αυτοκινούμενων οχημάτων
- 831 Χειριστές μηχανοκίνητων αγροτικών και δασοκομικών μηχανημάτων, γερανών, γερανοφόρων οχημάτων, ανυψωτήρων και παρόμοιων μηχανημάτων
Μηχανοδηγοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
- 832 Ναυτικοί-πλήρωμα καταστρώματος και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
- 910 Οικιακοί βοηθοί, καθαριστές, πλύντες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
- 911 Συλλέκτες απορριμμάτων, οδοκαθαριστές και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
- 912 Πλανόδιοι πωλητές και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
Στιλβωτές υποδημάτων και πρόσωπα που παρέχουν μικροϋπηρεσίες στον δρόμο
Επιστάτες - διαχειριστές κτηρίων, καθαριστές παραθύρων και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
Αγγελιοφόροι, αχθοφόροι, θυρωροί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
- 920 Ανειδίκευτοι αγρεργάτες, αλιεργάτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
- 930 Ανειδίκευτοι εργάτες μεταποιητικών βιομηχανιών Φορτοεκφορτωτές μεταφορικών μέσων, λιμενεργάτες κ.π.α.ε.
- 931 Ανειδίκευτοι εργάτες ορυχείων και κατασκευών
- 010 Ένοπλες δυνάμεις